

Albert Camus

Előszó Albert Memmi

A sóbálvány című regényéhez

Ime egy tunéziai francia író, aki se nem francia, se nem tunéziai. Még zsidónak is épp csak hogy zsidó, mert bizonyos értelemben véve az sem akarna lenni. E könyv, mely most a nagyközönség elé kerül, éppen arról a különös tényről szól, hogy egy francia műveltséggel rendelkező tunéziai zsidónak mennyire lehetetlen bármiféle iđentitásra szert tennie. A fiatalember, akiről e lapokon szó esik, csak úgy juthat el valamiféle önmeghatározáshoz, ha megtagadja a világot, amiért a többiek kitagadták maguk közül.

Zsidónak született (berber anyától, ami egyáltalán nem könnyíti meg a dolgát), és tunéziai állampolgár, pontosabban a tuniszi bej alattvalója. Ugyanakkor mégsem igazán tunéziai, erre az első pogrom, egy arabok által rendezett zsidóirtó akció alkalmával rá kell ébrednie. Műveltségére nézve francia, az osztályban egyedül ő érti igazán Racine-t. Ugyanakkor a vichyi franciaország kiszolgáltatja őt a németeknek, a Szabad Franciaország pedig, amikor ügye mellett harcba szeretne szállni, arra kéri, változtassa meg zsidó hangzású nevét. Nincs más hátra, teljesen zsidóvá kellene válnia, csak hogy ehhez vallania kellene a hitet, noba nem hívó, s vállalnia a hagyományokat, amelyeket nevelésének tart.

Mi lehet még belőle ezek után? Hajlamosak vagyunk azt mondani: író, mert Memmi A sóbálvánnyal bebizonyítja, hogy valóban az, és mert az író legfőbb jellegzetessége, hogy minden vágyakozása ellenére képtelen egy társadalmi osztály vagy egy faj névtelen tömegében elvegyülni. Mindenesetre kétség nem férhet hozzá, hogy az irodalom volt e hitetlen Pál damaszkuszi útja. Nyelvét illetően fran-

ciának mutatkozik. S az apa köhögési rohamáról, az anya táncáról, a fiú szexuális beavatásáról szóló részek olvastán az olvasó arról is megbizonyosodhat, hogy Memmi vérbeli regényíró. Sőt több annál. A pontosság, az érzékenység, mellyel lefesti a zsidó fiatalember sorsát, aki szelleme és akarata teljes megfeszítésével öntudatra ébred, és próbálja meghatározni, ki ő tulajdonképpen és ki nem, már önmagában is mélyebb döntésről tanúskodik. Míg arról ír, milyen nehéz zsidónak lenni, a szerző végül is úgy dönt (nagyon helyesen), hogy mégiscsak az marad, de apái hagyományos azonosságtudatát modernebb, drámai, intellektuális, illúziók nélküli és felelősségteljes öntudatra cseréli fel. Ez az öntudat a továbbiakban lehetővé teszi, hogy megmaradjon annak, aki, s ugyanakkor képes legyen odafigyelni a mások, franciák és arabok helyzetéből fakadó ellentmondásokra is. Ettől fogva mondhatni senkit nem tagad meg többé, sem önmagát, sem a többieket. Igaz, a könyv végén a főhős Dél-Amerikába menekül. Ez azonban nem egyéb, mint regényírói önkény. Az ilyenfajta hős sosem menekül el, vagy ha mégis, magával viszi változtathatatlan énjét. Így hát mi, észak-afrikai franciák és őslakosok mindannyian azok maradunk, akik vagyunk, rabjai önnön ellentmondásainknak, melyek ma vérbe borítják városainkat, s melyeket meneküléssel nem győzhetünk le, csak úgy, ha a végsőkig megéljük őket. Akkor pedig az is világossá válik, miért értékelem nagyra eme megfontolások alapján Albert Memmi szép könyvét.

LACKFI JÁNOS FORDÍTÁSA